

METİN AND

Bedia Muvahhit (üstte) ve eşi Ahmet Refet Muvahhit'in (sağda) karikatürleri. Altta ise 1924 yılında sahnelenen 'İstanbul Havası'nda Darülbeydi sanatçıları.

Denebilir ki Tanzimat'la birlikte, basın ve Batı tiyatrosu, el ele başlamıştır. El ele diyorum; çünkü basınla tiyatro arasında sıkı bir ilişki vardı.

O zaman Türkiye'de yayımlanan Türkçe, Fransızca, Ermenice, Rumca gazete ve dergiler sayfalarında tiyatroya geniş yer ayıyorlardı. Öyle ki, bu yer,

Tiyatro karikatürleri geleneği

Bir dönem, tiyatrocular mizah dergileriyle epey iç içe idiler. Örneğin Diyojen'i çıkaran Teodor Kasap Efendi, aynı zamanda bir oyun yazarıydı. Tiyatro karikatürleri geleneği de bu yolla gelişmişti.

günümüzdekinden daha genişti. Ayrıca o dönemin yazar ve gazetecileri, aynı zamanda oyun yazarıydılar.

Örneğin Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Ali Bey, İbrahim Şinasi, Ebüzziya Tevfik ve başkaları... Bunlar ayrıca tiyatro içine de girmişlerdi.

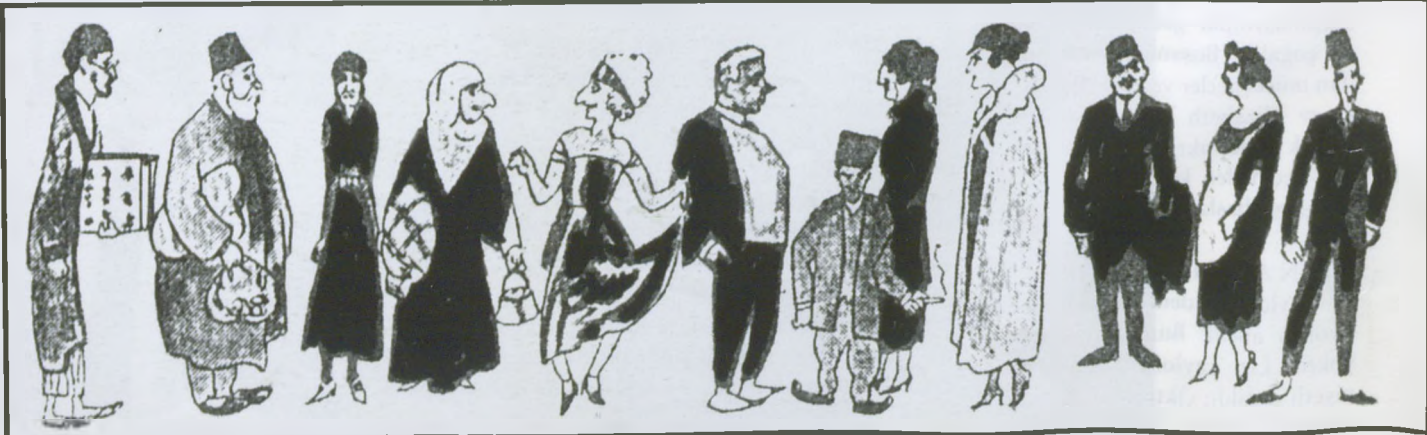
Bu arada, dergi gibi çıkan mizah gazeteleri vardı. Kendisi de oyun yazarı olan Teodor Kasap Efendi, önce Rumca ve Fransızca, sonra haftada üç gün Türkçe yayımlanan *Diyojen*'i çıkarıyordu. Daha sonra *Hayal* dergisini çıkarmaya başladı. Bu derginin Rum-

cası da *Momos* adıyla yayımlanıyordu.

Gene tiyatro yazarı olan Agop Baronyan da Türkçe başka bir mizah gazetesi yayımlıyordu, adı *Tiyatro* olan bu gazetenin, *Tadron* adıyla

ikinci bir nüshası da vardı. Bunlar tiyatroyla ilgili karikatür, yazı, haber ve eleştiriler yayımlıyorlardı. Bu dergiler hakkında, bir başka yazımızda daha çok bilgi vereceğiz.

Tiyatro karikatürleri geleneği günümüze kadar gelmiştir. Büyük karikatür ustası Cemal Nadir'in böyle çok karikatürü vardır.

Örneğin 1940'lı yıllarda yayımlanan tiyatro ve sinema dergisi *Perde ve Sahne*'de yaptığı karikatürlerle Cemal Nadir, bir konu çevresinde, tam sayfa 6 çizim sunmuştur. Bunların başlıkları şöyledir: Yıldızlar, Tiyatro Mektupları, Bizde Artist Olmanın 6 Şartı, Tiyatromuzun Rakipleri!, Marifetli Artistler!

Burada seçtiğimiz karikatürler ise 40'lı yılların belli başlı sanatçılarının karikatürleri. Önem sırasına göre en bilineni, *Muhsin Ertuğrul*'dur. Genç yaşından ölümüne kadar kendisini tiyatroya ve sinemaya adanmıştır. Sinema ve tiyatrodaki oyuncu ve yönetmen; tiyatro yöneticisi, oyun yazarı ve çevirmen olarak, çok yönlü bir sanatçıdır. Onun başka karikatürleri de vardır.

Ahmet Refet Muvahhit ve *Bedia Muvahhit* çiftinin, oyuncu, oyun çevirmeni ve uyarlayıcısı olarak tiyatroya büyük hizmetleri olmuştur. 1893 Kudüs doğumlu olan Ahmet Refet Muvahhit, tiyatroya ilk adımını 1980'de attı. Çeşitli topluluklarda yer aldı. Ölüm yılı 1927'ye kadar, Darülbedayi'de çalıştı. 1921'de Bedia ile evlendi.

Bedia Muvahhit'e gelince, o Cumhuriyet'in ilan yılından başlayarak ölümüne kadar, Türk tiyatrosunun baş kadını oldu. Gerek tiyatrodaki, gerek sinemadaki başarıları çok büyüktür. Fransızca ve Rumca'yı iyi biliyordu. Fransızcadan pek çok oyun çevirmiş ve uyarlamıştır. Yunanistan'da sahneye çıkmış, çok beğenilmiştir. Kendisine ölümünden önceki yıllarda pek çok önemli ödül verilmiştir.

Şadi Fikret (Karagözoğlu) da

rollerinde yaratıcı bir sanatçıydı. Meşrutiyet'in ilanından az önce sahneye çıkmış, çeşitli topluluklarda çalışmıştı. Sonra Darülbedayi'ye girdi.

Şadi Fikret'in önemli bir katkısı, 1923'te Milli Sahne'yi kurmuş olmasıdır. Anadolu'yu dolaşıyordu. Atatürk, 1923 Temmuz'unda Şadi ve iki arkadaşını İzmir'e çağırdı. Atatürk, daha Cumhuriyet'in ilk yılında, tiyatronun bir kamu hizmeti olduğu ve kamu eliyle korunması ve desteklenmesi gerektiğine inanıyordu. Bunun için, Şadi Fikret'le görüştü. Gerçi bu girişim uzun ömürlü olmamıştı, ama gene de Devlet Tiyatrosu'na ilk adımdı.

Ankara'daki devlet ileri gelenleri, gazeteci ve söz sahibi kişiler, Cumhuriyet'in ilk yılında 'Türk Tiyatrosu'nu Himaye Cemiyeti' adı altında bir dernek kurmuşlardı. Derneğin destek verdiği tiyatro, Şadi Fikret'in Milli Sahne'siydi.

Topluluğun repertuarı saptanmış, bir de oyun yarışması açılmıştı.

Şadi Fikret'in sayfamıza aldığımız karikatürü, onu '*Hisse-i Şayia*' adlı oyunda, Bican Efendi rolünde göstermektedir. Oyun, İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci'nin, Riche'in bir komedyasından Türk yaşamına uyguladığı bir yapıttır.

Oyun ilk kez, o zamanların en önemli topluluklarından Doğanma Cemiyeti Tiyatrosu'nda, 1914'te oynanmış, ondan sonra birçok topluluk tarafından da sahnelenmiştir. Hele Şa-

di Fikret'in oynadığı Bican Efendi rolü, ona büyük ün sağlamıştır. Öyle ki, o oynadığı zaman, tiyatro hınca hınc doluyordu. Yüzlerce kez oynanmış, günümüze kadar hep halkın sevgisini kazanmış, gönülleri fethetmişti.

Oyun Darülbedayi repertuarına alınınca, Muhsin Ertuğrul, tiyatrodaki böyle maskaralıkların oynanmayacağını söylemiş, İbnürrefik ve Şadi ile kavga etmiş, eşi az bulunur değerli sanatçı Şadi Fikret'i 'serkeş' diye niteleyerek tiyatrodan kovmuştur.

Bu davranış, Muhsin Ertuğrul'un değerleri harcama tavrının ne ilki, ne de sonuncusuydu. Saniki seyircinin anlam veremediği özensiz çevirilerle, niteliksiz Shakespeare gösterimleri çok 'nitelikli' imiş gibi!..

Vasfi Rıza Zobu, Musahipzade'nin 'Aynaroz Kadısı'nda, Şem'i Molla rolünde (üstte). Çizgilerle Muhsin Ertuğrul (üstte, solda) ve Kınar Hanım (solda). Altta, 'Bican Efendi' rolündeki Şadi Fikret'in bir karikatürü.

